

Netwerkbijeenkomst Alliantie Gezondheidsvaardigheden

Inclusieve wetenschap: omdat iedereen meetelt!

Jennifer van den Broeke & Hester van Bommel

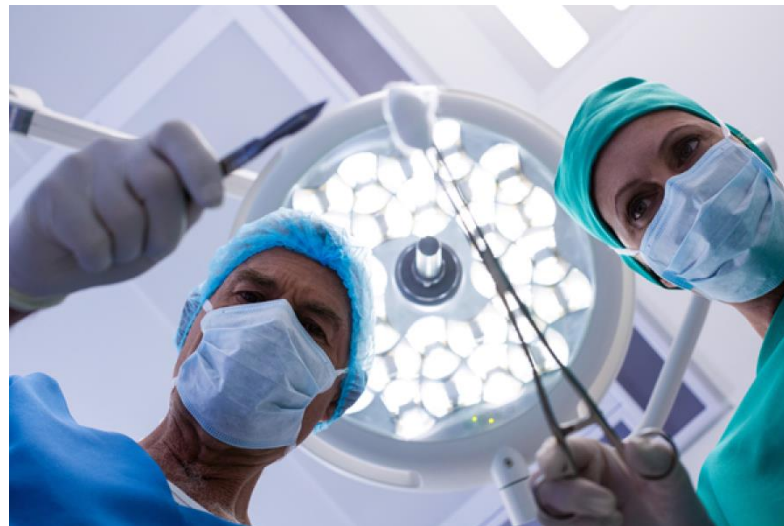
22 April 2021

Of de vragenlijst wordt wel ingevuld maar verkeerd begrepen

“Zou u deze operatie aanraden aan anderen?”

Veel patiënten gaven de zorg een rapportcijfer 8 of een 9.
Maar ze zouden de operatie toch niet aan anderen aanraden

Of de vragenlijst wordt wel ingevuld maar verkeerd begrepen

“Zou u deze operatie aanraden aan anderen?”

Veel patiënten gaven de zorg een rapportcijfer 8 of een 9.
Maar ze zouden de operatie toch niet aan anderen aanraden

Wat bleek uit het testen? *“Ik gun natuurlijk niemand dat zij ook ziek worden en deze operatie nodig hebben.”*

“Pieker je veel?”

Bijna niemand vulde in veel te piekeren.

Alle jongeren* wisten wat piekeren betekende.

Maar na doorvragen bleken de jongeren aan iets anders te denken bij ‘piekeren’, namelijk aan: ‘zeuren’, ‘klagen’, ‘irritant doen’.

*) VMBO Basis/Kader en Praktijkschool.
Strength and Difficulties Questionnaire (SDQ) –
validatiestudie TNO/RUG/Pharos

Bron foto: mamaliefde.nl

Missie

Het terugdringen van grote gezondheidsverschillen.

Uitgangspunt

Gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen in Nederland.

Dus ook onderzoek voor iedereen...

- Niemand uitsluiten
- Respectvol, naar alle betrokkenen
- Verantwoordelijkheid voor welzijn respondenten bij onderzoekers
- Uitkomsten voor iedereen

→ Inclusief onderzoek

Foto door Dick van Duijn

Onderzoek en ongelijkheid

Er alert op zijn dat onderzoek...

- in hokjes kan plaatsen; bijv. migratieachtergrond benadrukken
- vaak leidt tot verkeerde conclusies; bijv. SQUASH vragenlijst
- een misplaatst gevoel van weten kan meebrengen; *who is the knower?*
- in methodiek kan leiden tot afstandelijkheid waar dat ongepast is; 'epistemic disobedience'
- wij-zij kan versterken; *othering*
- velen op één hoop kan gooien; gebrek aan *intersectionality*
- niet neutraal is...!

Doing research on the intersection of ethnicity and old age: Key insights from decolonial frameworks, Saloua Berdai Chaouni, Ann Claeys, Jennifer van den Broeke, Liesbeth De Donder. In: Journal of Aging Studies, volume 56, maart 2021

INCLUSIEVE VRAGENLIJST

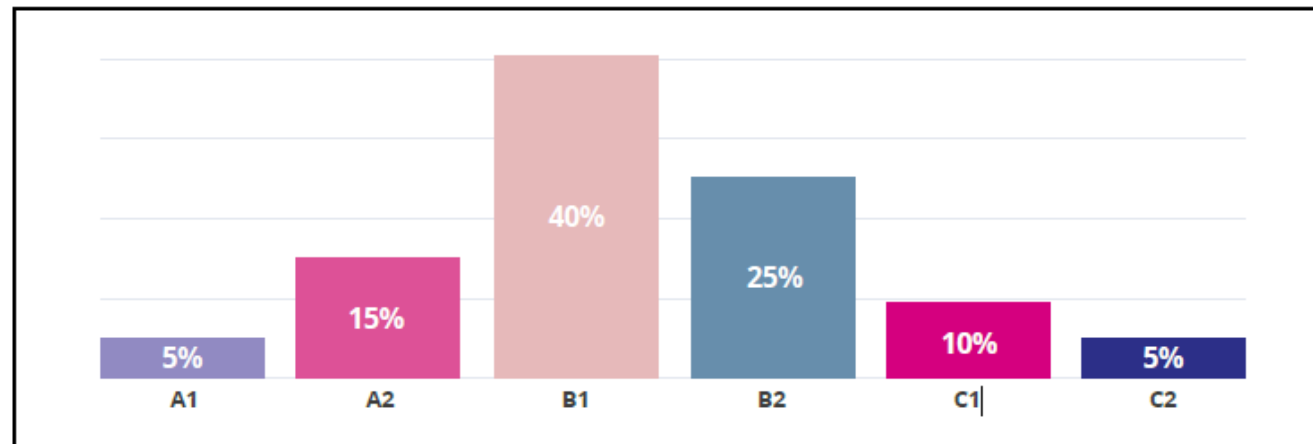
Begrijpelijkheid: Vragenlijsten zijn begrijpelijk als mensen met verschillende achtergronden en niveaus van gezondheidsvaardigheden de belangrijkste boodschappen kunnen begrijpen en uitleggen.

Toegankelijkheid: Vragenlijsten zijn toegankelijk als mensen met verschillende achtergronden en niveaus van gezondheidsvaardigheden ze kunnen vinden, openen en geheel kunnen invullen.

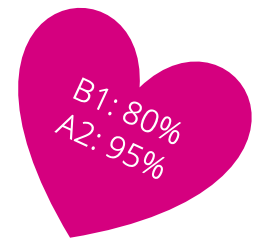

Voorwaarden goede vragenlijst

1. Doel vragenlijst en instructies (waarom, wat moet je doen, waar hulp vragen)
2. Het ontwikkelen van begrijpelijke vragen (taalniveau, korte zinnen, geen stellingen, etc.)
3. Antwoordcategorieën (antwoordschaal, invullen onder vraag, eenvoudig woordgebruik, alternatieven)
4. Vormgeving van de vragenlijst en de manier van aanbieden (lettertype, opmaak, lengte, digitaal/papier, etc)
5. Testen en valideren (testen; begrijpelijkheid en toegankelijkheid, valideren)

Figuur 1: De verdeling van de taalniveaus onder de bevolking van Nederland

Voorbeeld uit de praktijk

vragenlijst

"Er staat dat ik dit in 30 minuten moet invullen. Hier krijg ik dan gelijk stress van, want wat gebeurt er als ik het niet haal in 30 minuten? Valt de vragenlijst dan weg of wat gebeurt er dan? En kan ik de vragenlijst ook even laten liggen of moet het in een keer?"

De volgende 8 uitspraken gaan over moeheid in de afgelopen twee weken. Het antwoord dat u geeft, geeft aan in welke mate u vindt dat de uitspraak op u van toepassing is. U kunt ook de tussenliggende hokjes gebruiken, om uw antwoord te nuanceren.

	Ja, dat klopt			Geen ja, geen nee			Nee, dat klopt niet
Ik voel me moe.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lichamelijk voel ik me uitgeput.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me fit.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me slap.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me uitgerust.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lichamelijk voel ik me in een slechte conditie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben gauw moe.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lichamelijk voel ik me in een uitstekende conditie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

"Ik vind dit heel moeilijk. Ik word er niet nerveus van, maar ik zou ermee stoppen. Ik heb daar geen zin in, veels te lastig".

- huishouden en bezigheden in en om het huis (1) Op deze pagina staan een aantal uitspraken die betrekking (kunnen) hebben op beperkingen in uw dagelijkse activiteiten als gevolg van uw ziekte. Kruis alleen die uitspraken aan waarvan u zeker weet dat zij op uw huidige situatie van toepassing zijn en tevens samenhangen met uw gezondheid.

- Ik doe helemaal niets meer aan het gebruikelijke dagelijkse werk in en om het huis.
- Ik werk wel in en om het huis, maar gedurende korte tijd achtereen of ik rust vaker uit.
- Ik doe minder aan het gebruikelijke dagelijkse werk in en om het huis.
- Ik verricht geen reparaties of onderhoudswerkzaamheden in huis of tuin die ik anders wel deed.
- Ik doe geen boodschappen die ik anders wel deed.
- Ik doe helemaal niets meer aan schoonmaken.
- GEEN VAN BOVENSTAANDE UITSPRAKEN IS OP MIJ VAN TOEPASSING

Voorbeeld uit de praktijk PREM

4. Ik kan deze zorgverlener de vragen stellen die ik wil.

Alleen invullen bij (helemaal) oneens

U heeft aangegeven dat u het (helemaal) oneens bent met deze stelling, kunt u aangeven waarom? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Ik kreeg hiervoor geen ruimte van de zorgverlener
- Er was geen tijd om vragen te stellen
- Ik voel mij bij mijn zorgverlener niet voldoende op mijn gemak om vragen te stellen
- De zorgverlener had onvoldoende kennis over mijn aandoening
- De zorgverlener luistert niet goed naar mij
- Anders, namelijk

5. Deze zorgverlener legt begrijpelijk uit.

Alleen invullen bij (helemaal) oneens

U heeft aangegeven dat u het (helemaal) oneens bent met deze stelling, kunt u aangeven waarom? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Er werden te moeilijke woorden gebruikt
- De uitleg van deze zorgverlener gaf geen antwoord op mijn vragen

Ik vraag aan mijn zorgverlener de vragen die ik wil weten.

- Ja
- Soms
- Nee

De volgende vraag alleen invullen bij NEE bij vraag 4:

Waarom kunt u niet vragen wat u wilt weten? (Er zijn meer antwoorden mogelijk)

- Ik krijg hiervoor geen ruimte van de zorgverlener
- Er is geen tijd om vragen te stellen
- Ik voel mij niet op mijn gemak om vragen te stellen
- De zorgverlener weet niet genoeg over mijn ziekte
- De zorgverlener luistert niet goed naar mij
- Anders, namelijk: _____

NB. De term zorgverlener is aan het begin van de vragenlijst uitgelegd en omschreven.

voorbeelden

X Moeilijke instructie:

Wilt u alle vragen zelf beantwoorden door het getal te omcirkelen dat het meest op u van toepassing is?

✓ Begrijpelijke instructie:

Beantwoord alle vragen zelf.
Zet een kruis bij het antwoord dat het beste bij u past.

✓ Voorbeeld

- 😊 Ja ik voel me gezond
- 😐 Ik voel me een beetje gezond
- 😞 Nee, ik voel me niet gezond

X Voorbeeld met een lastige vraag en lastige antwoordopties

Ik kan mijn zorgverlener de vragen stellen die ik wil.

- Helemaal oneens
- Oneens
- Niet oneens, niet eens
- Eens
- Helemaal eens

✓ Voorbeeld van een begrijpelijk vraag met begrijpelijke antwoordopties

Ik vraag aan mijn huisarts de vragen die ik wil weten.

- Ja
- Soms
- Nee

X Voorbeeld met schuifmechanisme

Behandeling met fysiotherapie of pijnstillers

Ik probeer eerst fysiotherapie en/of pijnstillers.

Operatie

Ik heb fysiotherapie en pijnstillers geprobeerd, maar ik kan nog steeds niet goed lopen.

Sneltest vragenlijsten

LET OP!

Alle elementen zijn hierin belangrijk en maakt de vragenlijst begrijpelijk en toegankelijk!

SNELTEST

Sneltest vragenlijst

Is uw vragenlijst geschikt voor iedereen?

Doe hier de sneltest en zie of de vragenlijst geschikt is voor iedereen of dat er aanpassingen nodig zijn.

Voor meer toelichting over de sneltest [klik hier](#).

De inhoud van deze sneltest en de voorbeelden/toelichtingen zijn gebaseerd op de ervaringen met vragenlijsten van Pharos-medewerkers. Zij hebben vragenlijsten herschreven/hertaald en getest met mensen die moeite hebben met lezen en schrijven.

● groen= ja / goed ● oranje= een beetje, maar kan beter/of meer ● rood= nee of nauwelijks

Onderwerp	Kleur	Toelichting	Verbeteractie
Begrijpelijkheid			
De vragenlijst is geschreven op taalniveau A2-B1.		● A2-B1 ● B2 ● C1	
De vragenlijst bevat een heldere en korte instructie .		● maximaal 10 regels of met duidelijke tussenkopjes ● tussen 10 en 20 regels ● meer dan 20 regels	
De vragenlijst bevat maximaal 20 vragen.		● ≤ 20 vragen ● 21-25 vragen ● ≥ 26 vragen	
De antwoordcategorieën per vraag bevatten maximaal 3 antwoordopties .		● 3 of minder antwoordopties ● 4 antwoordopties ● 5 of meer antwoordopties, een antwoordenmatrix of schuifstelsel	
De vragenlijst is geschreven in actieve zinnen . Er zijn geen hulpwerkwoorden gebruikt.		● geen hulpwerkwoorden ● maximaal 3 vragen met hulpwerkwoorden ● meer dan 4 vragen met hulpwerkwoorden	
De vragenlijst bevat geen medische termen of afkortingen. M.u.v. veel gebruikte afkortingen zoals bijvoorbeeld MRL, CT-scan, MS of ziektes zoals diabetes.		● geen vaktaal of afkortingen ● vaktaal en afkortingen worden uitgelegd ● vaktaal of afkortingen zonder uitleg	
De vragenlijst stelt concrete vragen i.p.v. algemene vragen.		● vragen over alledaagse situaties met een duidelijk voorbeeld ● 'Stel u voor dat'-vragen ● algemene vragen	
De vragenlijst bevat geen stellingen .		● zonder stellingen ● stellingen met optie ja/nee of voor/tegen ● stellingen met antwoordschalen	

Onderwerp	Kleur	Toelichting	Verbeteractie
Toegankelijkheid			
De vragenlijst wordt zo aangeboden dat het past bij de wensen en vaardigheden van de respondent. Denk aan digitale vaardigheden en in bezit zijn van een computer en internet.		● de respondent kan kiezen tussen een papieren of digitale versie. ● de respondent heeft geen keuze, maar krijgt een duidelijke link via de mail die direct toegang geeft tot de vragenlijst. ● de respondent moet een account aanmaken of de vragenlijst kan alleen geopend worden met een DigiD, inlogcode of wachtwoord.	
Bij een papieren versie slaat u deze vraag over. De digitale vragenlijst bevat een voorleesfunctie.		● ja en de knop staat duidelijk bovenaan de pagina ● ja maar de knop staat niet bovenaan de pagina ● nee	
Opmaak			
De antwoorden staan direct onder de vraag.		● ja ● nit ● nee	
Er wordt geen gebruik gemaakt van een antwoordenmatrix .		● geen matrix ● nit ● matrix gebruikt	
Namen en afkortingen die bedoeld zijn voor de onderzoekers zijn weggelaten voor de respondent.		● ja ● ze staan er wel maar onderaan in een klein lettertype ● nee	
De vragenlijst is getest op begrijpelijkheid en toegankelijkheid bij de doelgroep waar de vragenlijst voor bedoeld is. Denk hierbij aan laagletterden, anderstaligen, ouderen, lager-opgeleiden met of zonder een migratieachtergrond etc. In het geval dat de vragenlijst voor alle patiënten bestemd is, geldt dat de moeilijkst lezende groep de vragenlijst moet kunnen begrijpen.		● getest ● nit ● niet getest	
Validatie			
De vragenlijst is gevalideerd bij de groep waar deze vragenlijst voor bedoeld is. In het geval dat de vragenlijst voor alle patiënten bestemd is, geldt dat de validatie heeft plaatsgevonden bij de moeilijkst lezende groep.		● gevalideerd voor alle doelgroepen ● gevalideerd voor een deel van de populatie ● onbekend voor welke groep(en) de vragenlijst gevalideerd is	

SNELTEST VRAGENLIJST

Toelichting

Voor wie is deze sneltest bedoeld?

Deze sneltest is bedoeld voor iedereen die een vragenlijst ontwikkelt. Daarnaast is deze sneltest te gebruiken om vragenlijsten met elkaar te vergelijken en zo te beoordelen welke vragenlijst het meest geschikt is voor een zelf geselecteerde groep patiënten of respondenten.

Begrijpelijke vragenlijsten voor iedereen

Litkomsten van vragenlijsten vormen de basis van een goed gesprek tussen de zorgverlener en de patiënt. Het is daarom belangrijk om informatie te verzamelen over de situatie, wensen en behoeften van de patiënt. Zo kan de zorgverlener de zorg steeds beter afstemmen op wat de patiënt nodig heeft.

Maar wat als de vragenlijsten te moeilijk of ontoegankelijk zijn? Dan verzamelt u geen relevante en valide uitkomst-informatie. Dat gebeurt vaak bij mensen die moeite hebben met lezen en schrijven of mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden. Dit is een grote groep patiënten. Als ontwikkelaar, onderzoeker of zorgverlener is het goed om te realiseren dat één op de drie Nederlanders beperkte gezondheidsvaardigheden heeft. Een deel van deze groep, 2,5 miljoen mensen, is laagletterd. Het is belangrijk dat iedereen zijn of haar vragenlijst in kan vullen. Alleen zo kunnen alle patiënten meebeslissen over hun behandeling.

Het doel van een vragenlijst

Vragenlijsten worden in de zorg voor verschillende doelen gebruikt. Bijvoorbeeld:

- Om te bepalen welke behandeling nodig is;
- Om te achterhalen wat het meest urgente probleem is van de patiënt;
- Om het effect van een behandeling te meten op de kwaliteit van leven - tijdens of na de behandeling;
- Om te bepalen of de behandeling effectief is en voortgezet moet worden.

Waarom deze sneltest vragenlijst?

Om te weten of de vragenlijst geschikt is voor iedereen, kunt u deze sneltest vragenlijst invullen. Daardoor krijgt u de begripelijkheid en toegankelijkheid goed in beeld en ziet u of er aanpassingen nodig zijn. De scores van verschillende vragenlijsten maken het bovendien mogelijk vragenlijsten met elkaar te vergelijken. De vragenlijst met de meeste groene bolletjes is begrijpelijker en toegankelijker dan de vragenlijst met meer rode bolletjes.

Begripelijkheid: Vragenlijsten zijn begrijpelijk als mensen met verschillende achtergronden en niveaus van gezondheidsvaardigheden ze kunnen vinden, openen en geheel kunnen invullen.

Toegankelijkheid: Vragenlijsten zijn toegankelijk als mensen met verschillende achtergronden en niveaus van gezondheidsvaardigheden ze kunnen vinden, openen en geheel kunnen invullen.

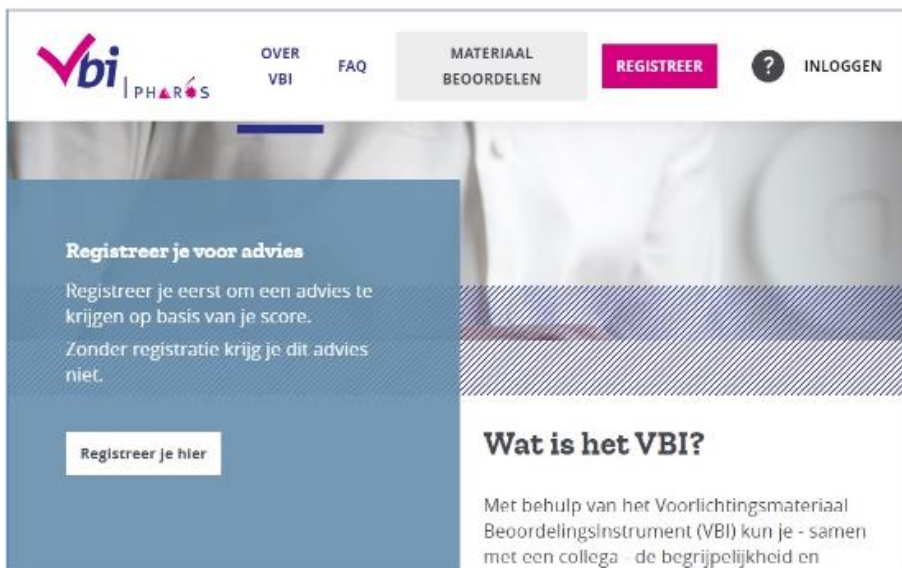
Voor meer informatie over de sneltest of advies over uw vragenlijst, kunt u contact opnemen met Pharos. Start [hier](#) de sneltest vragenlijst.

Hoe ontwikkel je geschikt materiaal? (ontwerpeisen, toetsen, testen)

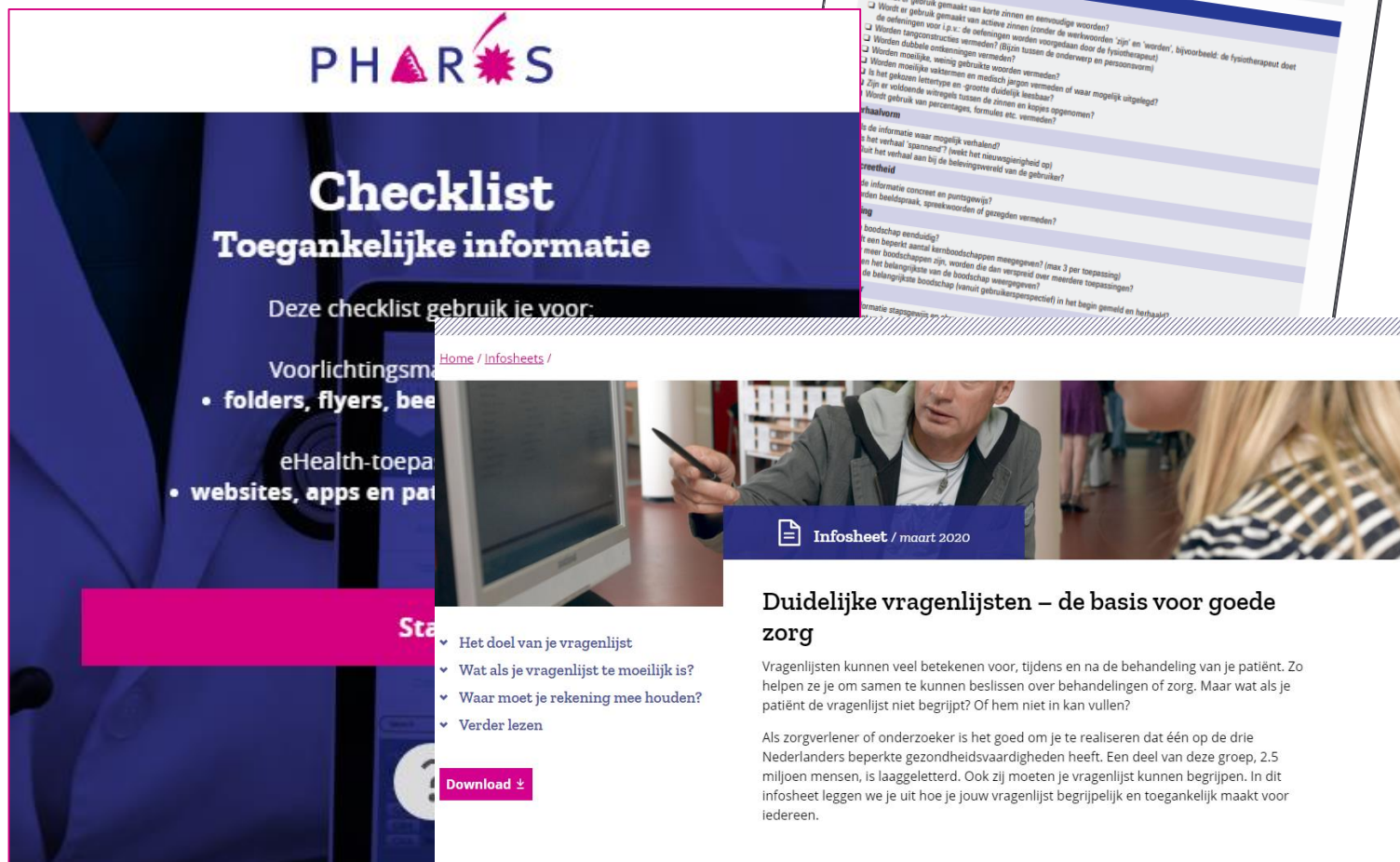
Online tool

Voorlichtingsmateriaal BeoordelingsInstrument (VBI)

Online tool voor het beoordelen van de begrijpelijkheid en toepasbaarheid van printbaar en audiovisueel gezondheidsvoorlichtingsmateriaal voor de patiënt.

The screenshot shows the VBI website interface. At the top, there is a navigation bar with the VBI logo and PHAROS logo, and links for 'OVER VBI', 'FAQ', 'MATERIAAL BEOORDELEN', 'REGISTREER', and 'INLOGGEN'. Below the navigation bar, there is a main content area with a blue background. On the left, there is a section titled 'Registreer je voor advies' with a 'Registreer je hier' button. On the right, there is a section titled 'Wat is het VBI?' with a short paragraph of text.

The screenshot shows the PHAROS checklist for accessible information. The title is 'Checklist Toegankelijke informatie'. Below the title, it says 'Deze checklist gebruik je voor:' followed by a list of items: 'Voorlichtingsmateriaal', 'folders, flyers, brochures', 'eHealth-toepassingen', and 'websites, apps en patiënten informatie systemen'. There is a 'Download' button. Below the checklist, there is a section titled 'Duidelijke vragenlijsten – de basis voor goede zorg' with a short paragraph of text. At the bottom, there is a section titled 'Het doel van je vragenlijst'.

The thumbnail shows the checklist document with the following sections: 'BETREKKEN GEBRUIKERS', 'Behoeftepijling', 'Ontwikkeling', 'Testen', and 'Eenvoudig'. Each section contains a list of questions to be answered.

Duidelijke vragenlijsten – de basis voor goede zorg

Vragenlijsten kunnen veel betekenen voor, tijdens en na de behandeling van je patiënt. Zo helpen ze je om samen te kunnen beslissen over behandelingen of zorg. Maar wat als je patiënt de vragenlijst niet begrijpt? Of hem niet in kan vullen?

Als zorgverlener of onderzoeker is het goed om je te realiseren dat één op de drie Nederlanders beperkte gezondheidsvaardigheden heeft. Een deel van deze groep, 2,5 miljoen mensen, is laagletterd. Ook zij moeten je vragenlijst kunnen begrijpen. In dit infosheet leggen we je uit hoe je jouw vragenlijst begrijpelijk en toegankelijk maakt voor iedereen.

Het doel van je vragenlijst

Meer informatie -> Links Pharos

- <https://www.pharos.nl/infosheets/inclusief-onderzoek/>

Inclusief onderzoek

- ▼ Gelijkwaardig en ethisch verantwoord
- ▼ Ethische verantwoording
- ▼ Inzicht krijgen in gezondheidsvaardigheden
- ▼ Wat biedt Pharos?
- ▼ Meer informatie

Download ↓

Hoe neem je iedereen mee in jouw onderzoek?

Onderzoekers nemen een op de drie Nederlanders vaak niet mee in hun onderzoek. Ze hebben **beperkte gezondheidsvaardigheden**. Bijvoorbeeld omdat ze lever kwetsbare situaties, moeite hebben met lezen en schrijven, de Nederlandse taal niet spreken of geen digitale vaardigheden hebben. Onderzoekers sluiten deze mensen vaak onbewust of bewust uit. Bijvoorbeeld omdat ze niet aan inclusiecriteria voldoen. Maar wanneer onderzoeksmethoden aanpast, kun je hen goed betrekken bij jouw onderzoek.

Het is hard nodig dat we mensen die leven in sociaal kwetsbare situaties mee nemen in ons onderzoek. Ook al begrijpen zij onderzoekstaal niet. Onderzoek kan veel v

<https://www.pharos.nl/kennisbank/vragenlijsten-voor-iedereen-de-basis-voor-goede-zorg/>

Vragenlijsten voor iedereen, de basis voor goede zorg

Een goede vragenlijst moet begrijpelijk en toegankelijk zijn voor iedereen. Toch zijn veel vragenlijsten in de zorg voor mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden veel te ingewikkeld; het doel is onduidelijk of de vraagstelling is niet helder genoeg. De uitkomsten van zo'n vragenlijst zijn daardoor niet altijd betrouwbaar of bruikbaar. In dit artikel delen wij inzichten en adviezen hoe je als onderzoeker een inclusieve vragenlijst maakt.

Hester van Bommel
Sevde Koca
Gudule Boland

Bedankt voor de aandacht!

www.pharos.nl

Voor meer vragen, neem gerust contact op!

Jennifer van den Broeke j.vandenbroeke@pharos.nl

Hester van Bommel H.vanbommel@pharos.nl

 030 2349800

Lzeen en
shicrejvn
is neit voor
iereeden
vezlafnek-
sprend.